КРЪГЛА МАСА С МЕЖДУНАРОДНО УЧАСТИЕ

ТЪРГОВИЯТА – НАУЧНО ЗНАНИЕ И БИЗНЕС РЕАЛНОСТ

Сборник с доклади

АКАДЕМИЧНО ИЗДАТЕЛСТВО „ЦЕНОВ" СВИЩОВ

ОРГАНИЗАЦИОНЕН КОМИТЕТ

доц. д-р Теодора Филипова
доц. д-р Петранка Мидова
доц. д-р Симеонка Петрова
доц. д-р Венцислав Перков
гл. ас. д-р Зоя Иванова
гл. ас. д-р Иван Маринов
докт. Никола Илчев

РЕДАКЦИОНЕН СЪВЕТ

Председател:
Доц. д-р Светослав Илийчовски

Членове:
проф. д-р Анета Денева
проф. д-р Теодора Димитрова
проф. д-р Атанас Атанасов
доц. д-р Теодора Филипова
доц. д-р Петранка Мидова
доц. д-р Симеонка Петрова
доц. д-р Венцислав Перков

ISBN 978-954-23-2005-0

СЪДЪРЖАНИЕ

Катедра „Търговски бизнес“: 30 години обучение, академична мисия и проекции на бъдещето
Доц. д-р Теодора Филипова 5

Пленарни доклади

Новата „реалност“ в търговския бизнес
Проф. д-р Данчо Данчев 32

Омниканалното асортиментно планиране и потребителското поведение
Доц. д-р Симеонка Петрова 42

Някои моменти от развитието на корпоративната социална отговорност
Доц. д-р Иванка Николова 52

Тематично направление: Предприемачество и мениджмънт на ресурсите в търговията

Перспективы производства безопасных продуктов питания в условиях организационно-экономической модернизации предприятий пищевой промышленности Украины
Проф. Наталья Валинкевич, д.э.н. 60

Бранд мениджмънт на търговците на дребно
Доц. д-р Виолета Гълъбова 66

Търговски мениджмънт и аспекти на личността
Доц. д-р Явор Янкулов..... 73

Проблемы и перспективы развития коммерческой деятельности торговых предприятий в Украине
Доц. Ангелина Сотник, к.э.н. 81

Офшорните зони като алтернатива за алокация на капитала
Доц. д-р Донка Желязкова 87
Доц. д-р Михал Стоянов

Текстилната индустрия в България – състояние и перспективи
Доц. д-р Сергей Найденов 93
Докторант Калин Киряков

Дефиниране целите на сектор пчеларство от област Русе
Доц. д-р Любомир Любенов..... 99

Антикризисното управление в процеса на глобалната промяна
Доц. д-р Ирена Емилова 107

Иновации и иновационен процес в търговския бизнес
Доц. д-р Анатолий Асенов 112

Елементи и същност на организацията и организации от публичния сектор
Доц. д-р Христо Сирашки 120

HRM системите в търговските предприятия – ключът за успешно управление
Гл. ас. д-р Зоя Иванова..... 128

Глобален недостиг в търговията с графични карти – фактори и тенденции
Гл. ас. д-р Иван Маринов..... 136

Управленски аспекти на търговията в новата дигитална реалност
Гл. ас. д-р Станислава Стоянова..... 144

Въздействие от употребата на пестициди в селското стопанство
Гл. ас. д-р Илияна Кръстева 152

Култура и мениджмънт на ресурсите при търговията с луксозни стоки
Гл. ас. д-р Иво Велинов 159

Предизвикателства пред виртуалното управление на търговския екип
Ас. д-р Надежда Стефанова..... 168

Основные направления развития перспективы „клиенты“ для потребностей стоимостно-ориентированного управления клиентским капиталом
Татьяна Завалий..... 176

Модели на ситуационно лидерство
Синан Пехливанов..... 181

Тематично направление: Иновации и дигитализация в търговията

Cooperation of Business and Science in the Frames of Technology Parks: Cases of Cee Countries
Prof., DSc. Ihor Lishchynskyy 186
Prof., DSc. Mariia Lyzun

Substantiation of Prospects for Trade Development in the Post-Pandemic Period
Doctor of Economic Sciences, Professor, Maryna Baldzhy 195
PhD in Economics, Victoria Odnolko

Start-up проекты в ритейле
Доц. Светлана Бирюченко, к.э.н. 202

Иновации и дигитализация в сектора на търговията
Доц. д-р Искра Пантелеева..... 206

Роля и влияние на изкуствения интелект върху търговията на дребно
Доц. д-р Надежда Димова 214

Завладени от интернет-на-нещата
Доц. д-р Михал Стоянов 220
Гл. ас. д-р Десислава Гроздева

Форми на проявление на дигитализацията на електроенергетиката – икономически аспекти
Доц. д-р Цветелина Ганкова - Иванова 229

Дигитални решения за реализация на земеделска продукция
Доц. д-р Марина Николова 237

„Системните молове“ и дигиталната революция
Доц. д-р Цветнен Цветков 247

Сравнителен анализ на електронната търговия в Европейския съюз
Доц. д-р Маргарита Шопова 251
Гл. ас. д-р Евгени Овчинников

За продоволствието и продоволствената сигурност – от научното знание до бизнес реалността
Доц. д-р Виолета Блажева 259

Изследване на потенциала за развитие на иновативни форми туризъм в България
Доц. д-р Любка Илиева 265
Сиана Спасова

Управление на складовете – процеси, предизвикателства, практики
Гл. ас. д-р Марияна Кътева 272

Марковата активност – индикатор за иновации
Гл. ас. д-р Венцислава Николова-Минкова 279

Пост-кризисното състояние и проблеми на хотелиерския бизнес в България
Гл. ас. д-р Любомира Тодорова 287

Блокчейн в агробизнеса
Гл. ас. д-р Радка Ненова 293

Дигитални решения в туристическия бизнес
Гл. ас д-р Павлин Павлов 301

Тематично направление:
Моделиране и инвестиционни проекти в търговията

Проектный подход как инструмент реализации политики управлении торгово-обменными операциями
Доц. Мария Плотникова, к.э.н. 306
Доц. Оксана Присяжнюк, к.э.н.

Различни възможности за прогнозиране и планиране на застрахователната дейност
Проф. д-р Росен Тодоров 310

Възможности за определяне на ликвидационната стойност
Доц. д-р Светослав Илийчовски 319

Въздействие на преките чуждестранни инвестиции върху вземанията по лизингови договори – нов бизнес в търговията
Доц. д-р Венцислав Перков 327

Преките чуждестранни инвестиции в икономическите сектори на страната
Доц. д-р Добрин Ганчев 335
Доц. дмн Милена Рачева

Организиране на мърчандайзинговите стокови запаси посредством Economic Order Quantity Model – EOQ
Хон. ас. д-р Светла Атанасова 342

A Model for Internet Payment Systems: Qualitative Risk Assessment
PhD Student Valeriu Cernei 351

Производство и търговия с етерични масла – традиция, бъдеще и здраве
Мая Алексиева 358

Тематично направление: Пазарни проучвания и конкурентоспособност в търговията

Increasing the Competitiveness of Ukrainian and Bulgarian Food Industry Enterprises
Doctor of Economic Sciences, Professor, Maryna Baldzhy 367
Graduate student, Aleksandra Nosachenko

The Trade Sector's Response to the Crisis Caused by the Covid 19 Pandemic
Professor Sreten Ćuzović, PhD 375
Associate Professor Svetlana Sokolov Mladenović, PhD
Đorđe Ćuzović, PhD

Конвергенция между омниканалния ритейлинг, маркетинг и логистика
Доц. д-р Виолета Димитрова 385

Състояние и тенденции на пазара на месо в България
Доц. д-р Петранка Мидова 393

Тенденции в заявителската активност и регистрирането на марки със закрила в България за периода от март 2019 г. до март 2021 г.
Гл. ас. д-р Мариела Димитрова 400

Фрагменти от търговията с хранителни добавки и Covid-19
Гл. ас. д-р Борислав Атанасов 407

Приложение на комуникационни инструменти в хипермаркети „Зора“
Гл. ас. д-р Цветелина Кабакчиева 413

Регионални аспекти и проблеми на търговията със селскостопанска продукция
д-р Валери Велковски 422

Инвестиционна активност и търговски възможности пред общините от поречието на река Дунав
Гл. ас. д-р Милен Динков 432

Анализ на улова на калкан (Psetta Maxima) в Черно море
Гл. ас. д-р Георги Русенов 439
Доц. д-р Ангелина Иванова
Гл. ас. д-р Мария Янкова
Ас. д-р Василка Кръстева

Здравният туризъм – елемент на продуктовия портфейл на дестинация България
Д-р Кристина Георгиева 443

Проблеми и възможности пред развитието на интермодалния транспорт в България
Докторант Елена Вълчева..... 451

Ценообразуването като конкурентно предимство
Докторант Илияна Дикова..... 459

Дали бъдещето е тук с иновативните 5G технологии в търговията с услуги?
Милан Чернев 466

Футуристичните доставки като конкурентно предимство на WALMART
Милчо Милчев..... 474

Социално-икономическото присъствие на „Загорка“ ад на пазара
Деница Стоянова 480

Тематично направление: Ефективност и социална отговорност в търговията

Съвременни тенденции и предизвикателства в развитието на кооперативната търговия в България
Доц. д-р Бисер Петков..... 489

Кратки бележки по историята за началото на застраховането в България
Проф. д-р Росен Тодоров..... 496

Sustainability Logistics Infrastructure: Conceptual Considerations and Possible Application
Docent, Candidate of Economic Sciences, Alexander Tanichev..... 501

Съвременни аспекти на търговията с пощенски услуги в България
Доц. д-р Теодора Филипова 512

Съвременните потребители, потребителският активизъм и гражданското общество
Гл. ас. д-р Виолета Петева 520

Сдруженията за защита на потребителите – взаимодействия и ползи
Гл. ас. д-р Миглена Душкова 528

Оценка на рентабилността в търговията
Гл. ас. д-р Николинка Игнатова 536

Организационно развитие чрез социално-отговорно поведение
Гл. ас. д-р Десислава Алексиева 544

Липсата на контрол – предпоставка за фалит на търговска верига (по примера на „Пикадили“ ЕАД)
Д-р Цветан Димов 549

Възможности за оценяване ефективността на дистрибуционните канали
Докторант Велизар Йорданов 557

Тематично направление: Стопанска отчетност и финансиране в търговията

Направления формирования учетного обеспечения системы управления земельными ресурсами
Проф. Татьяна Остапчук, д.э.н. 565

Проблеми при счетоводното отчитане на ДДС при продажбата на стоки в условията на Covid 19
Доц. д-р Галя Иванова-Кузманова 570

Изследване влиянието от прилагането на МСФО 15 приходи от договори с клиенти върху дейността на търговските предприятия
Доц. д-р Иван Андреев 576

Структура на продажбите на дребно – състояние и тенденции
Доц. д-р Красимира Славева 582

Изисквания към документирането на търговските сделки
Доц. д-р Славена Стоянова 589

Приложни аспекти на финансовия контрол при стопанската отчетност
Гл. ас. д-р Надежда Цветкова 597

КАТЕДРА „ТЪРГОВСКИ БИЗНЕС“: 30 ГОДИНИ ОБУЧЕНИЕ, АКАДЕМИЧНА МИСИЯ И ПРОЕКЦИИ НА БЪДЕЩЕТО

Доц. д-р Теодора Филипова,
ръководител на катедра „Търговски бизнес“,
СА „Д. А. Ценов“ – Свищов

Резюме: *Началото и 30-годишното академично присъствие на катедра „Търговски бизнес“ при Стопанска академия „Д. А. Ценов“ - Свищов честват своя знаменателен празник. С гордост и съпричастност се отброяват стъпките на младостта и израстването на катедреното звено. През годините обучението на студенти и преподаването на дисциплини, обгръщащи търговските науки, се превръщат в рефлексия и осъзнатост на фундаменталния принос на търговията към напредъка на икономиката, обществото и образованието. Равносметката на изминатия път е необходима, за да се оцени настоящето и да се означат проекциите на бъдещото.*

Отбелязването на годишнината е повод за отдаване на признателна и благодарна памет към заслугите на първосъздателите. Докладът проследява историята на основаването на специалност „Икономика на търговията“ и катедра „Търговски бизнес“, като се фокусира към началото и последващото развитие в хода на изграждане и утвърждаване на катедреното звено, институционализирането на обучението по търговия и на учебно-преподавателската и научноизследователската дейности. В светлината на достигнатите образователни и научни резултати се представя съвременното развитие на катедрата. Направената ретроспекция позволява с гордост да заявим, че значимостта и смисълът на стореното преди три десетилетия са в дръзновеността и всеотдайността към бъдещето на катедреното звено да успее и да пребъде.

Ключови думи: *икономика на търговията, обучение по търговия, висше търговско образование, търговска наука и практика, СА „Д. А. Ценов“ - Свищов, катедра „Търговски бизнес“.*

JEL: *F10, I21, I23*

DEPARTMENT OF COMMERCE: 30 YEARS OF TEACHING, ACADEMIC MISSION AND PROJECTIONS OF THE FUTURE

Assoc. Prof. Teodora Filipova, Ph.D.
Head of the Department of Commerce,
D. A. Tsenov Academy of Economics – Svishtov

Abstract: *The Department of Commerce at D. A. Tsenov Academy of Economics - Svishtov celebrates its remarkable 30th anniversary of academic presence. The first steps and the growth of the department are referred to with pride and commitment. Over the years, the training of students and the teaching of disciplines encompassing the commerce sciences have become a reflection and awareness of the fundamental contribution of commerce to the progress of economy, society and education. We need to take stock of the progress made so far to assess the present and indicate the projections of the future.*

The celebration of the anniversary is an occasion to pay tribute to the merits of the founders. The paper traces the history of the establishment of the specialty „Economics of Commerce" and the Department of Commerce, focusing on the beginning and the subsequent development in the course of creating and founding the department, the institutionalization of commerce education and the teaching and research activities. Today's growth of the department is presented in the light of the achieved educational and scientific results. The retrospective allows us to proudly say that the significance of what was done three decades ago lies in the boldness and dedication to the future of the department to stay successful.

Key words: *economics of commerce, commerce training, higher education in commerce, commerce science and practice, D. A. Tsenov Academy of Economics - Svishtov, Department of Commerce.*

JEL: *F10, I21, I23*

1. Летописно знание за началото и развитието на катедра „Търговски бизнес"

Висшето икономическо образование в България е рожба на будни, просветени и далновидни личности, които радеят и отдават всички свои сили за научното и културното преуспяване и напредък. В изпълнение на волята на Дарителя – Димитър Апостолов Ценов, ***преди 85 години,*** на 8.XI.1936 г. в гр. Свищов с Наредба-закон на Цар Борис III се учредява и ***се поставя началото на Висшето търговско училище.*** Създаденото с благородния жест на видния българин, възрожденец, предприемач и търговец Димитър Ценов придобива смисъла на послание към идните поколения: *„... във Висшето търговско училище в Свищов да се преподават търговските науки, финансовите науки, търговското право и т.н. ..."*. Така започва летоброенето и утвърждаването на едно от най-добрите висши икономически училища в страната, славещо крайдунавския град като средище на учението в България.

Честването на ***30-годишнината на катедра „Търговски бизнес"*** е повод за отдаване на признателна и благородна памет към делото на първосъздателите, посветили човешката и интелектуалната си енергия на каузата за основаването и развитието на катедреното звено. Прозорливостта на тези личности е достойна за уважение. Тяхната сила е в това да се формират катедра, школа, научни идеи, да се разработят учебни планове и програми, да се подготвят лекционни курсове, да се прилагат методи и подходи на обучение и преподаване във висшето търговско образование. Ще си позволим с определена степен на гордост да отбележим, че пътят на изграждане на катедреното звено е плод на професионализъм в осмислянето и осъзнаването на фундаменталния принос на търговията към развитието на икономиката и обществото.

Забележителна и откроваща се стъпка в процеса на институционализиране на обучението по търговия е решението на тогавашното Академично ръководство от началото на 1973 г. във Висшето училище да се открият четири нови специалности – една от тях е ***„Икономика и организация на***

вътрешната търговия“. Специалността е разкрита на 1 октомври 1973 г. със Заповед №2615 на Комитета за наука, технически прогрес и висше образование.

През учебната 1973/1974 г. е открита и катедра „Икономика и организация на вътрешната търговия“ като основна структурна част от новосъздадения „Отчетно-икономически“ факултет. При създаването на катедрата за неин ръководител е назначен доц. д-р Стефан Александров с единствен член – старши преподавател Генко Хаджийски. Три години по-късно, през 1976 г., с оглед на разработване на лекционни курсове по специални дисциплини, към академичния състав на катедрата са асоциирани: ст. ас. Любен Петров, ст. ас. Румяна Чонова, ст. ас. Емилиян Тананеев, ст. ас. Дучка Добрева.

Под ръководството на доц. д-р Стефан Александров, с ответствено съдействие на ст. преп. Генко Хаджийски и представители на студентите в редовно обучение, са подготвени ***първите учебни планове и учебни програми за бакалавърско обучение по специалността „Икономика и организация на вътрешната търговия“*** в редовна и задочна форма на обучение.

По предложение на катедреното звено и след като се подлага на обсъждане във Факултетен съвет и Академичен съвет, учебният план е разгледан в Съвета по висше образование, където е извършено съгласуване с учебните планове по същата специалност на еднородните икономически институти – Висш икономически институт „Карл Маркс“ - София и Висш институт за народно стопанство „Димитър Благоев“ - гр. Варна. Учебният план на специалността е със следните по-значими качествени характеристики: аргументирано съотношение между общообразователните, общоикономическите и специалните учебни дисциплини; съчетаване между фундаментални и приложни знания, предлагане на концептуални и аналитични подходи, изследване на проявяващите се връзки и икономически взаимоотношения в търговията; търсене на по-голяма практическа насоченост на учебния процес посредством увеличаване на относителния дял на времето за семинарни занятия. Към специалността е разкрит и педагогически профил, в който студентите от I курс изучават допълнително две дисциплини: стенография и машинопис.

През 1980 г. поради конюнктурни и други съображения специалност „Икономика и организация на вътрешната търговия“ е закрита. През съответния период са приети седем випуска и са дипломирани 362 студенти, които успешно се реализират в търговската практика. Този период може да се определи и да се счита за ***първи етап от развитието на катедрата.***

При съчетаване на академичната самостоятелност с отговорността си пред обществото и държавата по реда на Закона за академичната автономия на висшите учебни заведения от 1990 г. и в резултат на визионерския дух и особена заслуга на тогавашния Ректор на Академията – доц. д-р Атанас Дамянов (сега проф. д-р ик. н.), се сформира нова организационна структура –

факултет „Производствен и търговски бизнес“. Разкриването на Факултета става по предложение на висшето училище с Решение на Общото събрание на СА „Д. А. Ценов“ – Протокол №1/24.X.1991 г., а неговият академичен състав е определен със Заповед на Ректора №857/04.XI.1991 г. При създаването си Факултетът включва три катедри:

- „Икономика и управление на промишлеността“;
- „Икономика и управление на селското стопанство“ и
- ***„Търговски бизнес“.***

Така в рамките на новосформирания факултет, ***със Заповед №857 от 4 ноември 1991 г. на Ректора на Академията, се създава катедра „Търговски бизнес“.*** С тази заповед се поставя началото на ***втория етап от развитието на катедрата.*** За катедрен ръководител е избран доц. д-р Венцислав Минков, който е назначен съгласно Заповед №118/10.12.1991 г. на Ректора на СА „Д. А. Ценов“ - Свищов.

Формиран е необходимият преподавателски екип, в който са включени пет хабилитирани и две нехабилитирани лица:

- *доц. д-р Венцислав Цанков* ***Минков*** *–* ***ръководител катедра;***
- *доц. д-р Стефан* ***Александров*** *Тодоров;*
- *доц. д-р Дучка* ***Добрева*** *Нацкова;*
- *доц. д-р Михаил* ***Дочев*** *Михайлов;*
- *доц. д-р Йонка Вълчева* ***Йотова;***
- *гл. ас. д-р Николай Стоянов* ***Колев;***
- *гл. ас. Кирил Пенев* ***Митов.***

Възобновяването и институционализирането на дейността на катедрата се обосновават от обществени аргументи и професионалното направление на осъществяваното висше образование. Първоначалното учебно и професионално ориентиране на катедрата е в отклик на необходимостта от подготовка на кадри по акционерно и кооперативно дело. След продължителни обсъждания катедреният състав възприема по-актуални направления за бъдещата си дейност, предпоставени от ролята на търговеца в условията на прохождащата пазарна икономика, а именно:

- подготовка на търговци и посредници във всички търговски дружества по Търговския закон;
- подготовка на специалисти за кооперациите по Закона за кооперациите.

Така постепенно се достига до решението тогавашната образователна цел на катедрата да се свързва с организиране на учебния процес, подготовката и обучението на студенти в следните две бакалавърски специалности, чийто ***първи прием е осъществен през учебната 1992/1993 г.:***

- *специалност* ***„Търговски бизнес и посредничество“*** *и*
- *специалност* ***„Кооперативно дело“.***

Студентите от специалност „Търговски бизнес и посредничество“ се подготвят по учебен план, осигуряващ теоретико-практическо знание за

пазарния вход и изход на предприятията в пазарните условия. Наред с организацията на обучението по търговските дисциплини при устройването на образователния процес се отчита проявеният интерес за засилване на езиковото, компютърното и счетоводното обучение на студентите. В заключителния етап на обучението се обособяват следните две специализации: „Търговски бизнес в дружествата“ и „Търговско представителство и посредничество“, с които се завършва подготовката на специалисти с квалификационно наименование „търговец“ или „посредник“.

Катедрата полага много сили и старание за развиване на модерното за времето си и отгласяващо практическите изисквания обучение на специалисти в *бакалавърската специалност „Кооперативно дело“*. Специалността се основава с цел да предоставя знания за кооперацията като сдружение с променлив капитал, осъществяващо търговска дейност за задоволяване на икономически, социални и други интереси. Учебните дисциплини, които се преподават, обгръщат кооперативните образувания – потребителни, земеделски и производствени кооперации, и осигуряват задълбочени теоретични знания и практикоприложни умения по икономика и организация на кооперативния бизнес. Специалността подготвя икономист-организатори за потребителните, производствените и другите видове кооперации, чието търсене в националната икономика постепенно нараства.

Стремежът на катедреното звено за непрекъснато и системно-методично подобряване на учебния процес и адаптиране към изискванията на бизнеса намира израз в подготвянето на учебните планове на двете специалности. При разработването на учебните планове на специалностите изборът на включваните в тях учебни дисциплини се предпоставя от следните съображения:

- предоставяне на знания за мястото и ролята на търговците и посредниците в обмена на стоки и услуги;
- акцентиране върху изследването на икономическите отношения в националната икономика;
- отчитане на постигнатия опит в образованието в едни от най-престижните и уважавани висши училища, в т. ч. и в германските университети, особено в областта на икономическите науки.

В тези години катедрените усилия се насочват и отправят към признаване и утвърждаване на развиваните специалности. Подготовката на кадри за системата на търговията и различните видове кооперации се подкрепят и насърчават посредством изразените положителни мнения от страна на държавни институции и професионални съюзи, сред които: Министерство на индустрията и търговията, Министерство на финансите, Централен съюз на трудово-производителните кооперации, Централен кооперативен съюз. Част от съхранявания архив на катедрата са получените от приведените институции отзиви и становища, съдържащи убеждение и

позиция на поощряване на образователния процес и оценяване на съществуващия катедрен потенциал.

В подобрените ***учебни планове на двете специалности – „Търговски бизнес и посредничество“ и „Кооперативно дело“, действащи от учебната 1993/1994 г.*** за редовна и задочна форма на обучение, се включват фундаментални и специални дисциплини, които осигуряват получаване на знания, необходими на висшите кадри в сферата на търговския и кооперативния бизнес. Съставът на катедрата осъществява преподаването по специалност „Търговски бизнес и посредничество“ на следните профилиращи дисциплини: „Банкови операции и отчетност“, „Стокознание“, „Борси и борсови операции“, „Теория и прогнозиране на риска“, „Политика и процедури на доставките“, „Политика и процедури на продажбите“, „Управление на рекламата“, „Финансово-икономически анализ в бизнеса“, „Управленска отчетност“, избираеми дисциплини.

В учебния план на администрираната специалност „Кооперативно дело“ се включва преподаването на следния блок от специални дисциплини: „История на кооперациите“, „Организация и технология на кооперациите“, „Стопански и финансово-данъчен контрол“, „Валутно-митнически контрол“, „Управленска отчетност“, „Икономика и организация на производствената дейност“, избираеми дисциплини.

В съответствие с така съставените учебни планове успешното завършване на студентите, обучавани по двете специалности, се финализира с полагане на Комплексен държавен изпит по специалността.

Съгласно Постановление на Министерски съвет от 12.03.1997 г. – ДВ, бр. 24 от 1997 г., за утвърждаване на Държавен регистър на образователно-квалификационните степени по специалности във висшите училища на Република България, специалностите „Търговски бизнес и посредничество“ и „Кооперативно дело“ са преименувани съответно в ***„Икономика на търговията“ и „Икономика на кооперациите“.***

В областта на развиването на ***учебно-преподавателската дейност*** катедрата си поставя стратегическите задачи да подобрява и модернизира обучението на студентите в двете специалности и да засилва степента на удовлетвореност от придобитата образователна степен чрез: усъвършенстване и обновяване на учебните планове по двете специалности; актуализиране и осъвременяване на съдържанието на учебните програми; подобряване и повишаване подготовката на преподавателския състав; разрешаване на кадровите проблеми посредством създаване и обучение на собствени кадри.

Успешната и продуктивна учебно-преподавателска дейност до голяма степен се предпоставя от съдържанието на преподаваните дисциплини, от поставяните изисквания към знанията и уменията на подготвяните и обучавани студенти. Преподавателите от катедреното звено проявяват усърдие, прилежност и акуратност при изпълнението на изискванията за подготовка

на учебната документация. Обсъждат се съдържанието и актуалността на учебните програми, посещават се лекциите и семинарните занятия на асистентите, подобряват се методите на преподаване и провеждане на семинарните занятия.

Образователният процес се осъществява в съответствие с достиженията на съвременната търговска наука и практика. Към настоящия момент успешно ***завършилите специалността „Икономика на търговията“ в образователно-квалификационна степен „бакалавър“*** са 2782 студенти. Този брой е съизмерим с приноса на катедрата в подготовката на икономисти с висше икономическо образование по търговия в България.

През учебната 2010/2011 г. се провежда последният прием на студенти по специалността „Икономика на кооперациите“ в ОКС „бакалавър“. На 29 юли 2014 г. на държавен изпит се явява последният випуск от 33 студенти, обучавани в ОКС „бакалавър“, а общо дипломираните по специалността възлизат на 753 студенти.

Мост към поколенията възпитаници на катедрата, носещ и запазващ ценностите на полученото висше търговско икономическо образование, са създадените през годините ***алумни клубове.*** От 2012 г. досега към катедреното звено са учредени 6 алумни клуба. В тях членуват дипломанти на специалността „Икономика на търговията“, придобили ОКС „бакалавър“ и ОКС „магистър“ по магистърските програми „Мениджмънт на търговската дейност“ и „Търговско посредничество и инвестиционно банкиране“. Възможност за доброволно сътрудничество и насърчаване на диалога между студентите и преподавателите на катедрата предоставя и учреденият през 2018 г., с Протокол №25/13.07.2018 г., ***клуб „Перспективни търговци“.*** Ежегодно към неговия състав се присъединяват студенти, дипломиращи се по специалността.

В процеса на укрепване и утвърждаване в структурата на факултет „Производствен и търговски бизнес“ сред основните приоритети на катедреното звено се определя ***акредитирането на специалностите към катедрата.*** Катедрените архивни сведения показват, че във връзка с ***първите акредитации на администрираните специалности, през късната есен на 1998 г.*** катедреният състав подготвя значителен по обем документация. Тази документация е свързана с разработването и написването на Докладите за самооценяване на специалностите „Икономика на търговията“ и „Икономика на кооперациите“. Катедреният състав организира представянето на самооценяващи доклади и за специалностите, по които осъществява обучение в Колеж по икономика и управление - гр. Свищов, по-късно закрит през 2011 г., и Българо-датския колеж, понастоящем Международно висше бизнес училище - гр. Ботевград.

В хода на времето непрекъснатият стремеж на катедрата към обновяване и актуализиране на учебната документация, прилагане на съвременни методи и форми на обучение, обогатяване на съвкупността и набора от

предлагани образователни продукти намира изражение в ***разкриването на трета бакалавърска специалност, три магистърски програми и две докторски програми в следния хронологичен ред:***

• Привличане на заинтересовани млади хора за подготовка и обучение по ***образователната и научна степен „доктор“ по научната специалност 05.02.18 „Икономика и управление (търговия).*** Съгласно Решение №2/28.10.1993 г. на Академичния съвет от ***началото на 1994 г.*** към катедра „Търговски бизнес“ ежегодно се обявяват и провеждат конкурси за докторанти по посочената специалност. Една от целите на провежданото обучение е създаване на научно-педагогически състав върху принципа на приемствеността в постигнатото от катедрата в образователната и научно-изследователската дейности. В основите на обучението на докторанти се полагат: опитът на катедрения състав при разработване на научноизследователски продукти; формулиране на дисертабилни теми, подходящи за насочване на изследователската дейност на младите научни работници към актуални и модерни за времето си проблеми на търговската наука и практика.

• ***Магистърска програма „Търговия“*** е първата разработена програма към катедра „Търговски бизнес“, предназначена за обучение на студенти с образователно-квалификационна степен „магистър“. Програмата ***стартира в редовна форма на обучение през учебната 2000/2001 г.*** Приемът на студенти по програмата се осъществява след като първият випуск, дипломиран по новите законови изисквания в образователно-квалификационна степен „бакалавър“, получава възможност за продължаване на обучението в магистърска степен. В учебния план на магистърската програма са включени дисциплини, надграждащи знанията на студентите в предходната степен на обучение: „Търговска политика“, „Търговско кредитиране“, „Пазарни проучвания“, „Организация, технология и отчетност на търговските сделки“, „Организация на туризма“, „Контролинг“, „Организация на труда в търговията“, „Магистърски семинар“.

След 2002 г. магистърската програма е ***преименувана на „Мениджмънт на търговската дейност“***, което наименование е запазено и понастоящем. ***От 2000 г. до днес по поверената програма се обучават магистри в редовна форма, а от 2002 г. – и в дистанционна форма,*** съгласно Решение №6 от 20.03.2002 г. на Академичния съвет. Така от учебната 2002/2003 г. започва обучението на студенти-магистри в дистанционна форма по магистърската програма. За кратък период, от 2001 до 2004 г., се осъществява обучение в задочна форма. Към настоящия момент по магистърската програма се провежда обучение на студенти в редовна и дистанционна форма – икономисти след придобита ОКС „бакалавър“/„магистър“, икономисти след придобита ОКС „професионален бакалавър“, неикономисти след придобита ОКС „бакалавър“ или ОКС „магистър“.

Сега действащият учебен план по магистърската програма осигурява задълбочена подготовка и висока квалификация по фундаментални и

приложни аспекти в областта на икономиката и мениджмънта на търговската дейност. Изучава се специфичната търговско-икономическа проблематика по следните учебни дисциплини: „Търговска политика“, „Търговско кредитиране“, „Търговски мениджмънт“, „Организация и отчитане на търговските сделки“, „Проектно консултиране“, „Търговски мениджмънт“, „Реинженеринг на търговската дейност“, „Магистърски семинар“ и др.

Така от 2000 г. до днес – ***вече 20 години, катедреното звено с усърдна деятелност и постоянство развива магистърската програма с търговска насоченост при нестихващ интерес за обучение от страна на студентите.*** През този период – от 2000 г. до днес, общият брой на обучените студенти в магистърската програма възлиза на 1897, като от тях 388 студенти са подготвени в редовна форма, 28 студенти – в задочна форма и 1481 – в дистанционна форма.

• ***Магистърска програма „Икономика и мениджмънт на туризма“*** е разкрита ***през учебната 2005/2006 г.*** в дистанционна форма на обучение. Подготовката и разработването на учебна документация, включваща квалификационна характеристика, учебен план, учебни програми и учебно-методични материали, отчитат значимостта на туризма като сектор на икономиката и съществуващите потребности на пазара на труда. Магистърската програма е предназначена за студенти, придобили ОКС „бакалавър“ или „магистър“ в професионални направления 3.8. Икономика и 3.7. Администрация и управление. Катедреното звено администрира и развива тази магистърска програма до края на учебната 2015/2016 година, като през целия период, включващ общо 11 учебни години, са обучени 276 студенти в дистанционна форма.

• ***Магистърска програма „Търговско посредничество и инвестиционно банкиране“*** е подготвена съвместно с катедра „Финанси и кредит“ и администрирана от катедра „Търговски бизнес“. Стартира през ***учебната 2007/2008 г.*** в дистанционна форма. Програмата цели обучение на студенти, придобили ОКС „бакалавър“ или „магистър“ в професионални направления от областта на стопанските науки и управлението във висшите училища. През периода от 2007 г. до настоящия момент в магистърската програма са обучени общо 248 студенти в дистанционна форма.

През 2008 г. е разработена учебна документация на развиваните от катедрата общо три магистърски програми за дистанционно обучение след придобита ОКС „професионален бакалавър“ по икономика и след ОКС „бакалавър“ или „магистър“ по неикономически специалности (второ висше). Първият прием е осъществен през учебната 2008/2009 г.

• Процедурата по откриване на ***специалност „Икономика на туризма“ в образователно-квалификационна степен „бакалавър“*** към катедра „Търговски бизнес“ при Стопанска академия „Д. А. Ценов“ стартира с Решение №2 на Заседание на Академичния съвет от 17.12.2008 г. Близо три месеца по-късно, с Решение №4 от 11.03.2009 г., Академичният съвет

приема учебната документация на специалността – квалификационна характеристика, учебен план и учебни програми. През ***учебната 2009/2010 г.*** е осъществен първият прием на студенти по специалността в редовна и задочна форма на обучение.

Полученото право за администриране на новооткритата специалност в ОКС „бакалавър“, изучаваща теорията и практиката на туризма като икономически сектор, се превръща в ***отправен момент за промяна на наименованието на катедрата.*** В отговор на потребностите от образователни продукти и поставената цел за подготовка и обучение на кадри, отговарящи на съвременните изисквания на търговската и туристическата наука и практика, на проведено заседание на катедра „Търговски бизнес“, с Протокол №8/07.02.2012 г. и на основание чл. 72, ал. 16 от Правилника за дейността на СА, след обсъждане и гласуване, се предлага на Факултетния съвет на факултет „Производствен и търговски бизнес” да се промени наименованието на катедрата. Съгласно Решения № 7, т. 4, взети на заседание на Академичния съвет на СА „Д. А. Ценов“ от ***21 март 2012 г., катедрата се преименува на „Търговски и туристически бизнес“.***

С промяната на своето наименование, продиктувана от нарасналите административно-управленски, учебно-преподавателски и научно-изследователски задължения и отговорности, катедрата преминава в следващия ***трети етап от хронологичното си развитие.*** Катедреното звено укрепва и затвърждава обучението и администрирането на двете икономически специалности „Икономика на търговията” и „Икономика на туризма” в ОКС „бакалавър”, както и подготовката на студенти с магистърска икономическа квалификация по търговия и туризъм. Направената промяна, предусловена и предопределена от постиженията на катедрата в отделните образователни степени, е плод на съвместните усилия на състава на катедрата и на ***нейния ръководител към този момент – доц. д-р Светослав Илийчовски,*** който е избран за 4-и пореден катедрен ръководител с решение на Катедрения съвет (Протокол №14/12.07.2011 г.).

• Проява на катедрена резултатност е разработеният ***през учебната 2011/2012 г. Доклад за програмна акредитация на докторска програма „Икономика и управление (туризъм)”*** от професионално направление 3.8. Икономика в Стопанска академия „Д. А. Ценов” - Свищов. Докладът е депозиран на 24 юли 2012 г. в Националната агенция по акредитация и оценяване. В резултат на обсъждането от 15.10.2013 г. (с Протокол №32) членовете на Постоянната комисия по стопански науки и управление дават програмна акредитация на докторската програма към катедрата. Така ***получената акредитация е първа за докторската програма.***

Придобитите права за подготовка и обучение на докторанти по двете докторски програми – по търговия и по туризъм, се превръщат в основание за привличане и предизвикване на вниманието и интереса на млади научни

работници. Катедреният състав инспирира и подпомага младите изследователи в техните теоретични и практически проучвания в процеса на написване на дисертационните им трудове по актуални и значими проблеми на търговията и туризма като наука и бизнес.

Развиването на обучението по образователна и научна степен „доктор“ по докторска програма по търговия, датиращо от далечната 1994 г., обхваща общо 27 години от 30-годишния период на катедрена дейност. Макар и по-късно – през 2013 г., се поставя началото на докторската програма по туризъм. През всичките тези години обаче упованието на катедрата, че процесът на докторантска подготовка трябва да продължи във времето, се защитава и подкрепя от достигнатите резултати. През целия период – от 1994 г. до настоящия момент, в катедрата са обучавани общо 41 докторанти, в т.ч. един чуждестранен, като 38 са приети за обучение по докторска програма „Икономика и управление (търговия)“, а 3 докторанти – по докторска програма „Икономика и управление (туризъм)“. Поради конструктивни промени докторантите по докторската програма по туризъм продължават своето обучение, организирано към катедра „Икономика и управление на туризма“.

Успешно са защитени 22 докторски дисертации по докторска програма „Икономика и управление (търговия)“, като от тях 11 докторски труда са разработени от докторанти в редовна форма, 4 дисертации от докторанти в задочна форма и 7 дисертационни труда – в самостоятелна форма. Отчислени с право на защита са 9 докторанти, а без право – 3 докторанти. Към настоящия момент катедреното звено обучава 4 докторанти – 1 от тях в редовна форма и 3 в задочна форма.

Катедрените резултати в подготовката на докторанти са достойни за онова заслужено уважение, което се придава на приноса и усилията към развитието на търговската икономическа наука. С непретрупано удовлетворение може да се сподели, че тези успехи са постигнати с търпеливата методичност на катедрения състав и научноизследователското усърдие на обучаемите.

От месец юни 2016 г., поради структурно-организационни промени във факултет „Производствен и търговски бизнес“, катедра „Търговски и туристически бизнес“ администрира обучението на студенти, насочено в: специалност „Икономика на търговията“ в образователно-квалификационна степен „бакалавър“; магистърски програми „Мениджмънт на търговската дейност“ и „Търговско посредничество и инвестиционно банкиране“; докторска програма „Икономика и управление (търговия)“.

Така летоброенето на катедрените събития по години преминава през отчитане на етапи на изменения и преобразувания. Наименованието на катедрата претърпява промени – през 2012 г. с Решение №7 на Академичния съвет катедрата се преименува в „Търговски и туристически бизнес“, а от 23.11.2016 г. с Решение №3 на Академичния съвет се възстановява отново

на „Търговски бизнес“. Изменя се наборът от образователни продукти, създавани и предлагани от катедрата. С настъпилата промяна се поставя началото на ***четвъртия етап от развитието на катедреното звено.***

Стратегическо и иновативно по своя характер, ориентирано към бъдещото развитие на образователния и учебно-преподавателския процес, е обсъденото и прието от катедра „Търговски бизнес“ с Протокол №5/19.10.2017 г. решение за ***въвеждане на дистанционна форма на обучение в ОКС „бакалавър“ по специалност „Икономика на търговията“.*** През летния семестър на учебната 2017/2018 г., съгласно Протокол №23/22.06.2018 г., на проведено заседание на катедра „Търговски бизнес“ се приемат разработените и представени Учебен план и Квалификационна характеристика на специалност „Икономика на търговията“, ОКС „бакалавър“, дистанционна форма на обучение, професионално направление 3.8. „Икономика“, които влизат в сила от учебната 2018/2019 г. Съставени са съответстващи учебни програми. Учебният план е с включена нова форма на обучение – дистанционна, и е съгласуван с Центъра за дистанционно обучение при Стопанска академия „Д. А. Ценов“ относно съответствие с „Академичните стандарти за качество при разработване на учебната документация и учебните ресурси за дистанционно обучение“.

Отчитайки закономерностите и решенията на времето, с борбеност, съзнателност и отговорност към предстоящото катедрата, като единна система от преподаватели, докторанти и студенти, се създава, превръща и обособява в самостоятелно звено от структурата на факултет „Производствен и търговски бизнес“ на нашето Висше училище.

2. Хронологично представяне на катедреното ръководство и академичното израстване на научно-преподавателския състав

Възобновяването на катедрата и приемането на нейното наименование – „Търговски бизнес“, *се утвърждават със Заповед №857 от 4 ноември 1991 г. на Ректора на ВФСИ „Д. А. Ценов“ – доц. д-р Атанас Дамянов (понастоящем проф. д-р ик. н.).* Летописната значимост на този документ трябва да се търси и оценява в промяната, която носи в себе си за катедрената идентичност, в осъзнатата необходимост от обучение и наука по търговия, но най-вече в предизвикателствата, които очертава пред учебно-преподавателската и научноизследователската дейности на образователното звено.

В 7-членния академичен катедрен състав са включени петима хабилитирани и двама нехабилитирани преподаватели: *доц. д-р Венцислав Минков, доц. д-р Стефан Александров, доц. д-р Дучка Добрева, доц. д-р Михаил Дочев, доц. д-р Йонка Йотова, гл. ас. д-р Николай Колев и гл. ас. Кирил Митов.*

В състава на катедра „Търговски бизнес“ гореизброените преподаватели са преназначени от 1991 г., като всички те са постъпили предходни години във Висшето училище. Шестима от преподавателите са от състава

на катедра „Счетоводна отчетност“, а един – от катедра „Анализ и контрол“. Благодарение на тяхната спомоществователна дейност и ценен принос е ***възродена дейността на катедра „Търговски бизнес“*** през нейния втори етап от развитие.

Доцент д-р Венцислав Минков е първият ръководител на възстановената катедра по търговия, *назначен със Заповед №118/10.12.1991 г. на Ректора на Стопанска академия. С ангажираност и отдаденост той застава начело на катедреното звено през два последователни мандата: 1991-1995 г. и 1995-1999 г.* През неговите мандати на управление са разработени първоначалните варианти на квалификационните характеристики и учебните планове на развиваните две бакалавърски специалности. Преподавателските задължения успешно се изпълняват чрез съставените учебни програми и лекционните курсове към тях. При организацията на учебния процес се пренася опитът на национални и чуждестранни висши училища, в т.ч. германски университети. Споделят се добри практики от представители на бизнеса.

От 1999 г. ръководител на катедрата е доц. д-р Дучка Добрева – *радетел за развитието на търговското икономическо познание, превърнала го в своя лична съдба, един от достойните и заслужили лидери на катедрата.* Катедрената хроника запазва и скътва безценни страници за нейния принос към академичното утвърждаване на катедреното звено. Доц. д-р Дучка Добрева е назначена със Заповед №614/19.07.1999 г. на Ректора на СА „Д. А. Ценов“ - Свищов. Избрана е за следващ мандат на управление, започващ от 2003 г., по решение на Катедрения съвет, записано в Протокол №12/05.07.2003 г. Периодът на нейното управление, 1999-2005 г., се характеризира с успешно поставеното начало на две магистърски програми – по търговия и по туризъм („Икономика и мениджмънт на туризма“), както и с надграждане на обучението в образователната и научна степен „доктор“. След внезапната кончина на доц. д-р Добрева, от края на 2005 г. до м. юли 2007 г., ръководител на катедрата е доц. д-р Венцислав Минков.

През периода 2007-2011 г. за ръководител на катедрата е избрана доц. д-р Марияна Божинова (понастоящем проф. д-р, Ректор на Стопанска академия). С познание на катедреното дело и с притежание на ценен професионален опит доц. д-р Марияна Божинова като ръководител катедра инициира осъществяването на следваща иновативна и напредничава стъпка в институционализацията на обучението в образователно-квалификационна степен „бакалавър“ и „магистър“. Подготвени са учебните планове и програми на стартиралата през учебната 2007/2008 г. магистърска програма „Търговско посредничество и инвестиционно банкиране“ в дистанционна форма на обучение. Проведена е успешна процедура по откриване на нова бакалавърска специалност към катедрата – „Икономика на туризма“, в редовна и задочна форма. През учебната 2009/2010 г. е осъществен първият прием на студенти по новооткритата специалност. Катедреното звено

организира обучението на четири поредни випуска по специалността. На 29 юни 2016 г. се дипломира последният випуск, подготвян към катедрата, след което обучението по специалността започва да се администрира от катедра „Икономика и управление на туризма“ на Стопанска академия.

Доц. д-р Светослав Илийчовски застава начело на катедра „Търговски бизнес“ през два последователни мандата в периода от 2011 г. до 2020 г. С отговорност към приемствеността в отстояването на академичното присъствие доц. д-р Светослав Илийчовски ръководи катедреното звено, основавайки се на лидерските си умения и способности, както и на своята неизчерпаема енергичност, комуникативност и работоспособност. През мандатите на неговото управление периодично и систематично са разработени, подобрени и усъвършенствани учебни планове и квалификационни характеристики, приети са нови, с променени хорариуми и/или брой кредити, както и актуализирани учебни програми, в трите образователни степени по специалностите „Икономика на търговията“ и „Икономика на туризма“. През 2013 г. по време на управлението на доц. д-р Светослав Илийчовски е получена първата акредитация на докторска програма „Икономика и управление (туризъм)”, съгласно решение на членовете на Постоянната комисия по стопански науки и управление – организационно звено на Националната агенция за оценяване и акредитация. През втория мандат от ръководството на доц. д-р Светослав Илийчовски, в отговор на процесите за модернизиране на образователния процес и включване на съвременни дигитални технологии и форми за учене, е приета с катедрено решение и нововъведена дистанционна форма на обучение в ОКС „бакалавър“ по специалност „Икономика на търговията“. Понастоящем ***доц. д-р Светослав Илийчовски заема длъжността Декан на факултет „Производствен и търговски бизнес“,*** избран с решение на Общото събрание на факултет „Производствен и търговски бизнес“, Протокол №1/14.05.2020 г.

Настоящ ръководител на катедрата е доц. д-р Теодора Филипова, избрана за академичен мандат 2020-2024 г., съгласно решение на Катедрения съвет на катедрата, Протокол №17/21.05.2020 г. Нейното управление е продължение на добрите традиции в ръководенето на катедрата, като звено от организационната структура на факултет „Производствен и търговски бизнес“ при Стопанска академия „Д. А. Ценов“ - Свищов. Като катедрен ръководител доц. д-р Теодора Филипова последователно и усърдно следва принципите на създаване на благоприятна и мотивираща среда за работа в екип, прозрачност при вземане на катедрените решения относно учебно-преподавателската, научноизследователската и административната дейности.

През първата година от мандата на управление на доц. д-р Теодора Филипова, в съответствие с институционалната стратегия и общи програмни цели за осъвременяване на обучението, е подготвена и актуализирана учебна документация в ОКС „бакалавър“. Съгласно Протокол

№22/13.07.2020 г. са приети Квалификационна характеристика и Учебен план за ОКС „бакалавър“ в редовна, задочна и дистанционна форма на обучение, влизащи в сила от учебната 2020/2021 г. При спазване на вътрешноакадемичните правила и стандарти, с Протокол №1/03.09.2020 г., са подложени на обсъждане и приети актуализирани и новоразработени учебни програми за ОКС „бакалавър“ по 24 дисциплини, водени от катедрата в редовна, задочна и дистанционна форма на обучение пред специалност „Икономика на търговията“, и по 13 дисциплини, водени пред други специалности в Стопанска академия.

Под ръководството на доц. д-р Теодора Филипова са разработени изискуемите доклади, защитаващи получените от катедреното звено права по програмна акредитация на развиваната докторска програма „Икономика и управление (търговия)“. С Протокол №2/18.09.2020 г. са приети: Доклад-самооценка за изпълнение на препоръките, направени от ПКСНУ на НАОА при програмна акредитация на докторска програма „Икономика и управление (търговия)“; Доклад-самооценка за програмна акредитация на докторска програма „Икономика и управление (търговия)“.

Така от основаването си до днес катедрата е ръководена от личности, доказващи се със своите организаторски умения и способности, въвличащи академичния състав в следването на поставените катедрени цели пред учебно-преподавателската и научноизследователската дейности. С непрекъснато търсене и осигуряване на необходимия баланс в катедрените взаимоотношения се постига ефективно обединяване на усилията при изпълнение на педагогическите и изследователските отговорности и задължения.

През 30-годишния период на академично присъствие на катедра „Търговски бизнес“ нейният преподавателски състав *е подложен на промени:*

- Гл. ас. д-р Николай Колев е преназначен в катедрата през 1991 г., хабилитира се в катедреното звено и се премества в друго висше училище. До края на учебната 1995/1996 г. преподавателят получава аудиторна заетост, възложена му от катедрата.
- През 1998 г. доц. д-р Михаил Дочев и доц. д-р Йонка Йотова напускат катедрения състав и преминават към катедра „Счетоводна отчетност“, където са работили и преди.
- Гл. ас. Кирил Митов защитава дисертационния си труд под научното ръководство на доц. д-р Венцислав Минков и през пролетта на 1998 г. преминава към катедра „Анализ на стопанската дейност“.
- През 1999 г. от катедра „Икономика и управление на индустрията“ в катедра „Търговски бизнес“ преминава доц. д-р Стойна Цвяткова. Нейната катедрена ангажираност продължава до края на учебната 2013/2014 година.

След навършване на пенсионна възраст доц. д-р Стефан Александров и доц. д-р Венцислав Минков продължават да дават своя принос към учебно-преподавателската и научноизследователската области като хонорувани или

гост-преподаватели. Учебната натовареност на доц. д-р Стефан Александров продължава до края на учебната 2011/2012 г., а на доц. д-р Венцислав Минков като гост-преподавател – до края на учебната 2015/2016 г.

През годините за нормалното протичане и обезпечаване на процеса на обучение на студентите в катедрата са ***привличани утвърдени и доказали професионалните си качества научни работници.*** През периода 1999-2004 г. последователно като хоноруван преподавател, гост-преподавател и съвместител е привличана проф. д-р ик. н. Лилия Каракашева. През 2004 г. е привлечен на преподавателска работа доц. д-р Янко Коралиев от УНСС – София. Неговата катедрена заетост продължава като хоноруван преподавател до края на учебната 2015/2016 г. През 2009 г. проф. д. п. н. Байко Байков от ВТУ „Св. Св. Кирил и Методий“ - Велико Търново е привлечен към академичния състав на катедреното звено. От началото на 2014 г. на втори основен трудов договор е назначена доц. д-р Ася Пенчева от УНСС – София, чиято ангажираност като съвместител или хоноруван преподавател към катедрата продължава до края на учебната 2017/2018 г.

Нарастващият обем на преподавателската работа налага привличането на нови асистенти, които с течение на годините израстват академично. Една част от тях остават за определен период в катедрата, друга част продължават своето професионално развитие и научно-преподавателска дейност в катедреното звено и понастоящем. С цел осигуряване на оптимални условия за провеждане на учебния процес, ***катедрата постепенно и равномерно попълва своя асистентски състав*** чрез провежданите конкурсни изпити и назначения, както следва:

• На 02 май 1995 г., след явяване на конкурс и успешен избор от Факултетния съвет на факултет „Производствен и търговски бизнес“, ас. Марияна Божинова постъпва в катедра „Търговски бизнес“. През 2005 г. е избрана за „доцент“. През 2012 г., след успешно проведен конкурс, заема академичната длъжност „професор“ по научна специалност 05.02.18 „Икономика и управление (търговия)“. От 2016 г. проф. д-р Марияна Божинова преминава в катедра „Икономика и управление на туризма“ при Стопанска академия и е настоящ ръководител на катедреното звено и Ректор на Академията.

• От учебната 1997/1998 г., след успешно издържан конкурсен изпит, Петранка Мидова постъпва като асистент (към настоящия момент заема академичната длъжност „доцент“).

• От 07.10.1998 г. Светослав Илийчовски е назначен за асистент към катедрата (към настоящия момент заема академичната длъжност „доцент“).

• От учебната 2004/2005 г. Симеонка Петрова постъпва като асистент към катедрата (към настоящия момент заема академичната длъжност „доцент“).

• От 01.09.2005 г. Теодора Филипова е назначена като асистент в катедрата (към настоящия момент заема академичната длъжност „доцент“).

• От 2006 г. като асистент в катедрата постъпва Петя Иванова. Нейният преподавателски стаж в катедреното звено продължава до края на месец май 2016 г., след което преминава в катедра „Икономика и управление на туризма“ при Стопанска академия (към настоящия момент заема академичната длъжност „доцент“).

• От 2007 г. Венцислав Перков е асистент към катедрата (към настоящия момент заема академичната длъжност „доцент“).

• През октомври 2007 г. като хоноруван асистент към катедрата е привлечена Любка Илиева. След успешно издържан конкурсен изпит, от 2008 г. тя е асистент в катедреното звено, а от 2014 г. – главен асистент. От месец юни 2018 г. преминава към катедра „Икономика и управление на туризма“ (към настоящия момент заема академичната длъжност „доцент“).

• От месец януари 2010 г., след успешно издържан изпит, Пламен Кънев е приет за асистент. Неговата преподавателска заетост в катедрата е до зимния семестър на учебната 2017/2018 г.

• От учебната 2016/2017 г. ас. д-р Галя Георгиева е преназначена към катедрата, а от октомври 2017 г. е главен асистент по обявен от катедреното звено конкурс за заемане на академичната длъжност. През декември 2019 г. напуска катедрения състав и продължава професионалното си развитие с практическа дейност.

• От 02.11.2017 г., в началото на зимния семестър на учебната 2017/2018 г., след успешно проведен конкурс, към състава на катедрата се присъединява гл. ас. д-р Иван Маринов. Неговият дотогавашен преподавателски стаж е към катедра „Финанси и кредит“ при Стопанска академия.

• От 01.01.2020 г. гл. ас. д-р Зоя Иванова е преназначена и приета за член на академичния състав на катедреното звено. Предходната катедра, в която работи, е „Индустриален бизнес и предприемачество“ при Стопанска академия.

В хода на годините ***катедрата се утвърждава като научно-педагогическа школа,*** мотивираща и стимулираща ***научното израстване на привлечения преподавателски състав.*** Върху страниците на катедрения архив са записани успехите по придобиване на образователната и научна степен „доктор“ и по получаване на хабилитация по научната специалност „Икономика и управление (търговия)“ на членове от катедрата. Назад във времето през 1995 г. гл. ас. д-р Николай Колев е избран за доцент към катедра „Търговски бизнес“ по научната специалност 05.02.18 „Икономика и управление“. Като част от академичния състав, името на гл. ас. Марияна Божинова е записано с ценност в катедрения летопис като автор на първата успешно защитена докторска дисертация по търговия през 2001 г. (понастоящем проф. д-р, Ректор на Стопанска академия).

През 2006 г. катедрата достига отличителни резултати в обучението в образователната и научна степен „доктор“, намиращи отражение върху пос-

ледващото израстване на академичния състав. Трима членове на катедреното звено успешно защитават дисертационните си трудове: гл. ас. Петранка Мидова, гл. ас. Светослав Илийчовски, ас. Теодора Филипова. През същата година докт. Петя Иванова получава образователната и научна степен „доктор“ и е назначена за асистент към катедрата.

През следващите години плод както на отговорната работа на катедрените преподаватели като научни ръководители, така и на изследователските търсения на обучаваните докторанти, са успешно защитените докторски дисертации, както следва: през 2009 г. образователната и научна степен „доктор“ получава 1 докторант; през 2011 г., 2013 г., 2014 г. и 2015 г. – по 1 докторант; през 2016 г. – 3 докторанти; през 2017 г. – 2 докторанти; през 2018 г. – 3 докторанти; през 2019 г. – 1 докторант; през 2020 г. – 2 докторанти.

Съблюдаването на процеса на израстване в академична длъжност е основание да се установи, че през периода 2009-2010 г. общо 5 преподаватели от катедрения състав – гл. ас. д-р Светослав Илийчовски, гл. ас. д-р Петранка Мидова, гл. ас. д-р Симеонка Петрова, гл. ас. д-р Теодора Филипова и гл. ас. д-р Петя Иванова, придобиват академичната длъжност „доцент“. През по-късен период, през месец май на 2020 г., гл. ас. д-р Венцислав Перков е избран за „доцент“ към катедрата.

Безспорна заслуга и дял към научното израстване на преподавателския състав и на докторантите към катедрата има ***ползотворното дългогодишно сътрудничество със сродните катедри от УНСС - София и Икономически университет - Варна.*** Утвърдилата се във времето взаимопомощ намира израз в: солидарно участие в многобройни научни форуми; включване в състава на научни журита по открити процедури за защита на дисертационни трудове и по конкурси за придобиване на академични длъжности; организиране и провеждане на срещи-дискусии; привличане за преподавателска дейност като хонорувани преподаватели, съвместители. Значим принос в научното израстване на преподавателите от катедрата имат проф. д.ик.н. Николинка Сълова (ИУ – Варна) и проф. д.ик.н. Цветан Йончев (УНСС – София), които със своите мъдри съвети, научни консултации и високопрофесионални рецензии подкрепят младите учени (Божинова, 2011).

Понастоящем академичният състав на катедра „Търговски бизнес“ се състои от 7 преподаватели, от които 5 доценти и 2 нехабилитирани лица с образователна и научна степен „доктор“:

- *доц. д-р Теодора Филипова – ръководител на катедрата;*
- *доц. д-р Петранка Мидова;*
- *доц. д-р Светослав Илийчовски – настоящ Декан на факултет „Производствен и търговски бизнес“;*
- *доц. д-р Симеонка Петрова;*
- *доц. д-р Венцислав Перков;*
- *гл. ас. д-р Иван Маринов;*
- *гл. ас. д-р Зоя Иванова.*

Средната възраст на академичния състав на катедрата към 01.09.2020 г. е 44 години. Поддържането на оптимална възрастова структура е важна предпоставка за съхраняване и развиване на научния потенциал в бъдеще, включително научно ръководство на докторанти, обучавани по докторска програма „Икономика и управление (търговия)“. Всички хабилитирани преподаватели от катедреното звено са регистрирани по НАЦИД, което е показател за декларирани необходими изискуеми точки за научна степен и за академична длъжност „доцент“, както и за участие в научно жури.

Професионалният опит на преподавателите от катедрата се обогатява чрез осъществяване на мобилност по програма „Еразъм+“. Мобилността на преподавателите е продиктувана от стремежа за осъществяване на сътрудничество с международни образователни институции, създаване на условия за разработване и трансфериране на иновативните практики във висшето образоване и усъвършенстване на личните умения (Suranovic, 2010). *През петгодишния период – 2016-2020 г.,* са осъществени общо 6 мобилности на 4 катедрени преподаватели по програма „Еразъм+“, както следва: мобилност с цел обучение на гл. ас. д-р Любка Илиева в Международен балкански университет, Скопие, Македония през месец април 2017 г.; мобилност с цел преподаване на гл. ас. д-р Любка Илиева в Международен балкански университет, Скопие, Македония през месец септември 2017 г.; мобилност с цел преподаване на доц. д-р Петранка Мидова в Международен балкански университет, Скопие, Северна Македония през месец април 2019 г.; мобилност с цел участие на доц. д-р Светослав Илийчовски и гл. ас. д-р Венцислав Перков в транснационална среща на партньори по международен проект по Програма „Еразъм+“ в Лондон, Великобритания през месец май 2019 г.; мобилност с цел обучение на доц. д-р Светослав Илийчовски и гл. ас. д-р Венцислав Перков в Лондон, Великобритания през месец юли 2019 г.; мобилност с цел преподаване на доц. д-р Петранка Мидова в Международен свободен университет на Молдова, Кишинев, през месец октомври 2019 г.

Акумулираният опит от мобилностите по програма „Еразъм +“ допринася за развиване на обмена на научноизследователски резултати (Toutkoushian & Pau, 2016), за сключване на катедрени академични споразумения за сътрудничество с чуждестранни университети, както и за обсъждане и актуализация на учебна документация, включително и в ОНС „доктор“, при съблюдаване на възприетите образователни стандарти.

Иманентна характеристика на преподавателите от катедрата е стремежът към повишаване на квалификацията посредством участия в различни курсове и обучения по: чуждоезикова подготовка; виртуална учебна среда „Moodle“; методика на академичното преподаване; управление на проекти; управление на международни изследователски проекти; приложение на казусния метод при обучението на студенти по икономика.

Академичният състав е привличан на различни позиции от административен, стопански и нестопански характер. Към настоящия момент

катедрата е с двама представители – доц. д-р Светослав Илийчовски и доц. д-р Теодора Филипова, в Академичния съвет и един член – доц. д-р Петранка Мидова, в Контролния съвет на Стопанска академия. Преподаватели от катедрата са членове в редакционни съвети, бизнес оценители, лицензирани обучители, експерти по проекти, членове в съсловни организации.

През месец септември 2020 г. хабилитирани лица от катедрата са включени в Редакционните съвети на научни списания и издания на СА „Д. А. Ценов“ – Свищов, както следва: доц. д-р Теодора Филипова е член на Редакционния съвет на Библиотека „Стопански свят“, доц. д-р Светослав Илийчовски – на списание „Народностопански архив“, доц. д-р Петранка Мидова – на Годишен алманах „Научни изследвания на докторанти“, доц. д-р Симеонка Петрова – на списание „Бизнес управление“.

Така в архивните страници на катедрата заслужено място намират успехите на ръководителите на звеното, които с научна добросъвестност и отговорност допринасят и радеят за напредъка на звеното като обособена образователна структура. Значима част от облика на катедрата е нейният научно-педагогически състав. През годините се създава и съхранява продуктивна академична среда, стимулираща и насърчаваща научното израстване на привлечените преподаватели.

3. Развитие и приоритети на научноизследователската дейност на катедрата и на осигуреността на обучението с учебна литература

През годините от основаването на катедрата до настоящия момент приоритетите в научноизследователската дейност и в осигуреността на обучението по търговия с учебна литература са поставени в зависимост от принадлежността към професионалното направление по икономика, образователния профил на катедрата и научно-преподавателския потенциал на академичния състав.

В направлението, свързано с научноизследователската дейност на катедреното звено, постигнатите резултати са оценявани върху базата на редица показатели, сред които намират място: натрупаният изследователски опит; научните публикации, оповестени в академични среди, бизнеса и публичните институции; написаните и публикувани образователни продукти – академични учебници, учебни пособия, монографии; разработените и реализирани научноизследователски, образователни и други проекти; представените научноизследователски резултати на национални и международни научни форуми, в т.ч. организирани от катедрата.

През 30-годишния период на развитие на катедрата се натрупва значим изследователски опит в научното поле на търговското икономическо познание. *Научноизследователската дейност е определяна като съществена част от приоритетите на катедреното звено.* Преподавателският състав оценява надлежно нейното значение както за издигане равнището на

учебно-образователния процес, така и за академичното израстване. Многостранната научноизследователска дейност на катедрата се проявява в издадените монографии, студии и статии, учебници и учебни помагала. През годините съществена част от научните изследвания на преподавателите намират място в авторитетни научни издания и списания на СА „Д. А. Ценов“ - Свищов, УНСС - София, Икономически университет – Варна, Икономически институт на БАН.

Основателите на катедрата поставят началото и очертават актуални икономически теми и нови изследователски насоки. Направената архивна справка по отделни периоди позволява да се изведат приоритетните научни области, към които се насочват изследователските търсения и проучвания на членовете на катедрата.

През *периода 1999-2003 г.* основните изследователски области, по които са провеждани научни изследвания от преподавателите към катедрата, са: проблеми на борсовата търговия в България; организация и отчетност на търговските сделки; търговско представителство и посредничество; управление на собствеността; стимулиране на предприемаческата активност; конкурентоспособност на търговския бизнес; организация и технология на доставките и на продажбите; управление на дистрибуционните канали; търговски операции с недвижимо имущество; търговски комуникации; търговско кредитиране; търговска политика; организация на ресторантьорството и хотелиерството. Общият брой на научните разработки е 175, като от тях: 2 монографии, 21 студии, 40 статии, 70 доклада и 42 учебника и учебни помагала. Голяма част от научните продукти са в съавторство (20 години катедра "Търговски бизнес". Младост, иновативност, интензивен растеж, 12-13 май 2011 г.). Разработени са публикации, свързани с реализирани проекти.

Отчетеният брой публикации през приведения период свидетелства за нарастваща изследователска и публикационна дейност на преподавателите от катедрата. *С особено значима научно-приложна стойност са разработките, свързани с пазарни оценки на предприятия, приватизационни оценки и оздравителни програми, с автори доц. д-р Венцислав Минков и доц. д-р Дучка Добрева.*

Осъществените научни изследвания и публикуваните резултати в голяма степен спомагат ***осигуряването на учебно-преподавателския процес с необходимата литература*** под формата на учебници и учебни пособия. Сред първите учебници и учебни помагала, в написването на които участват членовете на катедреното звено, са: „Инвентаризация“ (1996 г.) с автори: доц. д-р Стефан Александров и доц. д-р Венцислав Минков; „Търговско представителство и посредничество“ (1999 г.) с автори: доц. д-р Дучка Добрева, гл. ас. Марияна Божинова, ас. Петранка Мидова, ас. Светослав Илийчовски и др.; „Управленско счетоводство“ (1999 г.) със съавтор доц. д-р Стефан Александров; „Търговска политика“ (2002) с

автори: доц. д-р Венцислав Минков, доц. д-р Стойна Цвяткова, гл. ас. д-р Марияна Божинова, ст. ас. Петранка Мидова; „Търговско кредитиране (2002 г.) с автори: доц. д-р Дучка Добрева, гл. ас. д-р Марияна Божинова, ст. ас. Петранка Мидова, ст. ас. Светослав Илийчовски; „Търговско и митническо представителство“ (2002) със съавтор доц. д-р Дучка Добрева; „Методика за написване на магистърски проект“ (2002 г.) с автор: доц. д-р Стефан Александров; „Организация и отчитане на търговските сделки“ (2003 г.) с автори: доц. д-р Дучка Добрева, доц. д-р Стойна Цвяткова, гл. ас. Светослав Илийчовски (Илийчовски, 2016).

През следващия период – 2004-2010 г., публикационната активност на преподавателския състав следва нарастващи темпове на развитие, като включва общо 208 научни разработки, разпределени както следва: 11 самостоятелни монографии и 5 в съавторство, 17 самостоятелни студии и 13 в съавторство, 43 статии, 76 научни доклада и 43 учебници и учебни помагала, голяма част които в съавторство (20 години катедра "Търговски бизнес". Младост, иновативност, интензивен растеж, 12-13 май 2011 г.). През тези години съществен принос за повишената публикационна дейност имат положените катедрени усилия за разширяване на обхвата на научните изследвания и за задълбочаване на връзката с учебния процес, провеждан както по специалност „Икономика на търговията“, така и по специалност „Икономика на туризма“ в трите форми на обучение. По тази причина научните изследвания са насочени паралелно към икономическите процеси и взаимоотношения в търговията и туризма, съставляващи и заемащи значим дял от третичния икономически сектор на услугите. Наред с търговската проблематика творческата дейност на преподавателския състав включва и туристически въпроси по: мениджмънт на туризма; организация на алтернативния туризъм; туроператорска, агентска и транспорта дейност в туризма; управление на иновациите в туризма; устойчиво развитие на туризма; стратегии в туризма; конкурентоспособност на туристическия бизнес. Отчетените през периода публикационни резултати свидетелстват за интензивната научна активност на младите преподаватели от катедрата, превърнала се в безспорна база за научно израстване.

Придържането към катедрената научноизследователска политика е основание за създаване *през периода 2011-2015 г.* на солидна по обем научна продукция. Общата публикационна дейност на преподавателския състав на катедрата обхваща 157 публикации, като от тях: 2 самостоятелни монографии; 6 студии; 27 статии; 93 доклада и 29 учебника и учебни помагала, голяма част от които в съавторство (Илийчовски, 2016). Увеличаването на броя на публикациите в чужбина е индикатор за преподавателска настойчивост за присъствие в международното научноизследователско пространство. През същия период броят на публикациите на обучаваните докторанти е 48. Съществени части от дисертационните трудове намират публичност и огласяване в академичните среди.

В рамките на *периода 2016-2020 г.* е съхранен и запазен темпът на нарастване на преподавателската публикационна дейност. Отчетено е разработването на общо 159 публикации, като от тях: 2 монографии – 1 самостоятелна и 1 в съавторство; 4 студии; 34 статии; 98 доклада и 21 учебника и учебни помагала. От научните продукти 28 са публикувани в чужбина – 4 статии и 24 доклада.

Понастоящем научните интереси на академичния състав на катедреното звено са в изследователски области, както следва: доц. д-р Теодора Филипова – търговско представителство и посредничество, интелектуален капитал, социална отговорност на търговеца; доц. д-р Светослав Илийчовски – оценка на бизнеса, управление на собствеността, търговско кредитиране, търговски стратегии на стоковите борси; доц. д-р Петранка Мидова – управление на търговски обекти, организация и технология на продажбите, търговски комуникации; доц. д-р Симеонка Петрова – управление на търговски асортимент, търговски стратегии за асортиментно предлагане; доц. д-р Венцислав Перков – управление на веригата за доставки, търговско моделиране, операции в търговския бизнес; гл. ас. д-р Иван Маринов – електронна търговия, корпоративна социална отговорност в търговията; гл. ас. д-р Зоя Иванова – управление на контрагентен риск, рискова политика на търговското предприятие.

През последния петгодишен период продължава съставянето, обновяването и актуализирането на учебници и учебни помагала, сред които: „Оценка на бизнеса“ (доц. д-р Светослав Илийчовски и гл. ас. д-р Венцислав Перков, 2016 г.); „Търговско кредитиране“ (доц. д-р Светослав Илийчовски, доц. д-р Теодора Филипова, доц. д-р Петранка Мидова, 2017 г.); „Проектно консултиране“ (доц. д-р Светослав Илийчовски и доц. д-р Теодора Филипова, 2017 г.); „Търговка политика“ (доц. д-р Петранка Мидова, гл. ас. д-р Любка Илиева, 2017 г.); „Търговски комуникации“ (доц. д-р Петранка Мидова, доц. д-р Венцислав Минков, гл. ас. д-р Любка Илиева, 2017 г.); „Реинженеринг на търговската дейност“ (доц. д-р Теодора Филипова, доц. д-р Светослав Илийчовски и доц. д-р Петранка Мидова, 2017 г.); „Конкурентоспособност на търговския бизнес“ (доц. д-р Петранка Мидова, гл. ас. д-р Любка Илиева, гл. ас. д-р Венцислав Перков, 2017 г.); „Управление на иновациите“ (доц. д-р Петранка Мидова и гл. ас. д-р Любка Илиева, 2017 г.); „Икономика на търговията“ (доц. д-р Симеонка Петрова, доц. д-р Светослав Илийчовски, гл. ас. д-р Любка Илиева, 2017 г.); Организация и технология на доставките“ (доц. д-р Янко Коралиев и гл. ас. д-р Венцислав Перков, 2017 г.); „Организация и технология на продажбите“ (доц. д-р Петранка Мидова и гл. ас. д-р Венцислав Перков, 2017 г.); „Търговски мениджмънт“ (доц. д-р Симеонка Петрова, гл. ас. д-р Любка Илиева и гл. ас. д-р Венцислав Перков); „Въведение в търговския бизнес“ (доц. д-р Симеонка Петрова, доц. д-р Светослав Илийчовски, доц. д-р Теодора Филипова, доц. д-р Петранка Мидова, гл. ас. д-р Венцислав Перков, 2017 г.); „Борси и борсови операции“

(доц. д-р Светослав Илийчовски, доц. д-р Теодора Филипова, гл. ас. д-р Венцислав Перков, доц. д-р Бисер Петков, 2018 г.); „Търговско моделиране“ (гл. ас. д-р Венцислав Перков, 2018 г.); „Организация и отчитане на търговските сделки“ (доц. д-р Светослав Илийчовски, доц. д-р Теодора Филипова, доц. д-р Симеонка Петрова, гл. ас. д-р Любка Илиева, гл. ас. д-р Галя Георгиева, Любка Кирова, 2018 г.); „Търговски операции с интелектуална собственост“ (доц. д-р Симеонка Петрова, доц. д-р Теодора Филипова, доц. д-р Светослав Илийчовски, Мариела Димитрова-Гализова, 2018 г.) и др.

Разработените учебници и учебни пособия, свързани с обучението на студентите, са резултат от вложени професионалните умения и способности на преподавателския състав за утвърждаване на модерното, съобразено с времето си, познание за търговията като наука и практика. При разработването на част от учебната литература са привлечени колеги от сродната катедра по търговия в УНСС - София.

Приоритетна ос в научноизследователската дейност на катедреното звено е ***разработването и реализирането на научноизследователски, образователни и други проекти.*** Темите на проектите включват значими и актуални теоретико-практически проблеми на търговията, като повечето от тях кореспондират с докторските тези на обучаваните докторанти. *През периода 2001-2010 г.* членове на катедрата вземат участие в общо 13 проекта към Института за научни изследвания при СА „Д. А. Ценов“ - Свищов (20 години катедра "Търговски бизнес". Младост, иновативност, интензивен растеж, 12-13 май 2011 г.). Тематиката на разработените проекти е свързана с: „Проблеми на активизирането на стоковата борсова търговия в България“, 2001 г.; „Фактори за развитие на търговското предприемачество в България, 2002 г.; „Проблеми на търговското обслужване в контекста на защита правата на потребителите в България“, 2003 г.; „Изследване състоянието на хотелиерския бизнес в България в следприватизационния период“, 2004 г.; „Проблеми на конкурентоспособността на българските екопродукти на Европейския пазар“, 2005 г.; „Съвременни предизвикателства пред туристическото обслужване у нас“, 2006 г.; „Развитие и конкурентоспособност на търговските вериги в България“, 2008 г.; „Оценка на възможностите на посредническите предприятия за развитие на туризма в България“, 2008 г.; „Предизвикателства пред иновационната активност в селския туризъм в България“, 2009 г.; „Приложни аспекти на концепцията за управление на база стойността по примера на публичните дружества“, 2009 г.; „Анализ на туристическите клъстери“, 2009-2010 г.; „Изследване влиянието на публично-частните партньорства върху икономиката“, 2010 г.; „Възможности за усъвършенстване управлението на взаимоотношенията с търговските посредници в условията на икономическа криза“, 2010 г. (20 години катедра "Търговски бизнес". Младост, иновативност, интензивен растеж, 12-13 май 2011 г.).

В рамките на *периода 2001-2010 г.,* през учебната 2002/2003 г., са одобрени и разработени 2 проекта, финансирани от Световната банка в следната тематична насока: „Изграждане на отраслова лаборатория по предприемачество и екипни бизнес симулации“; „Създаване на университетска система за повишаване квалификацията на асистентския състав на Стопанска академия „Д. А. Ценов“, Свищов.

През *следващия период – 2011-2015 г.,* членове на катедреното звено участват в изпълнението на 6 проекта към Института за научни изследвания към Висшето училище, както следва: Юбилейна научнопрактическа конференция на тема „Съвременни измерения на търговския бизнес – комуникация между наука и практика“ по повод 20-годишнината на катедра „Търговски бизнес“, 2011 г.; Юбилейна конференция, посветена на 15-годишнината на Института за научни изследвания и 10-годишнината на сп. „Диалог“, 2011 г.; „Състояние и насоки за подобряване на енергийната ефективност на недвижимите имоти в България“, 2012 г.; „Проблеми и перспективи на сътрудничеството между страните от Югоизточна Европа в рамките на ЧИС“, 2012 г.; „Оборудване и модернизация на компютърна зала за научни изследвания на докторанти“, 2012 г.; инфраструктурен проект на тема „Усъвършенстване на обучението по търговия и туризъм чрез прилагане на информационно-комуникационни технологии“, 2015-2016 г. (Илийчовски, 2016).

През *периода 2016-2020 г.* преподаватели от катедрата са ръководители, членове на екипи, експерти или обучаеми в общо 10 национални и международни проекта: инфраструктурен проект „Усъвършенстване на обучението по търговия и туризъм чрез прилагане на информационно-комуникационни технологии“, приключил през 2016 г. с оборудване на ауд. 72 като специализирана учебна аудитория по търговия, с ръководител доц. д-р Светослав Илийчовски; научноизследователски проект „Изследване на възможностите за приложение на обратната логистика в България“, 2016 г., с ръководител гл. ас. д-р Венцислав Перков; проект за частично финансиране на научна проява – Кръгла маса по повод 25-годишнината на катедрата на тема: „Търговският и туристическият бизнес в условията на интелигентен, устойчив и приобщаващ растеж“, 2016 г., с ръководител доц. д-р Теодора Филипова; образователно-практически проект „Студентски практики – фаза 1“, 2016-2018 г.; образователен проект „Развитие капацитета на студентите, докторантите, постдокторантите и младите учени от Стопанска академия „Димитър А. Ценов“ - гр. Свищов за провеждане на иновативни научнопрактически изследвания в областта на икономиката, администрацията и управлението“, 2017-2018 г.; международен образователен проект „Шанс за развитие“ по програма за трансгранично сътрудничество INTERREG V-A Румъния-България, 2017-2019 г., с експерт доц. д-р Теодора Филипова; международен образователен проект „Европейско партньорство за социално включване и създаване на умения за женско предприемачество

чрез електронно обучение", 2018-2020 г., с ръководител доц. д-р Светослав Илийчовски; научноизследователски проект „Роля на лидерството за постигане целите за устойчивото развитие", 2018 г.; научноизследователски проект „Изследване на факторите, влияещи върху винопроизводството в Северен централен, Южен централен и Югоизточен район", 2020 г., с ръководител доц. д-р Петранка Мидова; образователно-практически проект „Студентски практики – фаза 2", 2020-2023 г.

Катедра „Търговски бизнес" има ***установени традиции в организирането на научни конференции, кръгли маси и научни семинари,*** на които се оповестяват и обсъждат изследователски резултати от проучвания на теорията и практиката на търговията. Така например през първите двадесет години от основаването на катедрата членовете на звеното отчитат изяви в 41 национални научни форума и в 19 международни конференции (20 години катедра "Търговски бизнес". Младост, иновативност, интензивен растеж, 12-13 май 2011 г.). През тези години най-значимо е присъствието на международни форуми в Украйна, Русия, Молдова, Словакия, Германия, Египет.

През *периода 2011-2015 г.* са отчетени участия на преподавателите от катедреното звено в общо 23 научни форума. Част от научните изяви са на международни форуми, проведени в Беларус, Русия, Сърбия, Украйна.

През *петгодишния период 2016-2020 г.* преподавателският състав взема участие в 49 научни форума, като 6 от тях са в чужбина – Украйна, Молдова, Китай. Катедрата е организатор или съорганизатор на 21 от отчетените научни форуми. В тези форуми – кръгли маси, студентски научни сесии, тренинги за развитие на ключови търговски умения и други научни прояви, катедреното звено привлича представители на бизнеса, публичния сектор и други институции. Поддържаните партньорски взаимоотношения спомагат процеса на споделяне на добри практики и препоръки за актуализация на учебната документация в ОКС „бакалавър", ОКС „магистър" и ОНС „доктор", както и за допълване на теоретико-практическото интерпретиране на значими въпроси от поднасяните лекционни курсове по профилиращи учебни дисциплини.

За развитието и обогатяването на практикоприложността на научноизследователските проучвания на академичния състав на катедрата допринасят сключените към настоящия момент 26 договора, меморандума и споразумения за сътрудничество с работодатели, научни и браншови организации. С цел осъществяване на съвместен диалог и обмен на научноизследователски продукти от учебната 2015/2016 г. катедрата членува в международна научна мрежа, изградена съвместно с Житомирски държавен политехнически университет, Украйна.

Така с последователност и приемственост към създаденото катедра „Търговски бизнес" изпълнява своята академична мисия да следва и утвърждава традициите в учебната, преподавателската и научноизследователската дейности.

*
* *

Честването на 30-годишнината на катедра „Търговски бизнес“ *е респективен повод да се обърнем към блясъка на миналото и още веднъж да се убедим в мъдрата му сила. Искахме негови части да бъдат заслужено осветени и подредени в цветния витраж на катедрената дейност, там където времето ги е поставило.* Катедреното академично минало е очертало и оформило образователния профил, изпълнено е с предизвикателства, постижения и трудни моменти, с достойни имена, с посвещаване на благородното поприще на търговското познание. Защото познанието е феноменът, променящ представите и проекциите за бъдещето. Днешният преподавателски състав ще продължи да съхранява и обогатява традициите на катедрата в утвърждаването ѝ като научно-педагогическа школа със своя идентичност в осъзнатата необходимост от обучение и наука по търговия. Търговското образование изпълнява академичната мисия да вдъхновява и мотивира своите възпитаници, приятели и последователи. Нашите студенти притежават уникалното чувство на привързаност и любов към Стопанска академия и към катедра „Търговски бизнес“. Ние ще продължаваме да съществуваме чрез тях. ***Защото значимостта и смисълът на стореното преди три десетилетия са в дръзновеността и всеотдайността към бъдещето на катедреното звено да успее и да пребъде.***

Честита 30-годишнина на катедра „Търговски бизнес“!

Литература

1. Божинова, М. (2011). Двадесет години катедра „Търговски бизнес“ – младост, иновативност, интензивен растеж. Юбилейна научнопрактическа конференция с международно участие „Съвременни измерения на търговския бизнес – комуникация между наука и практика“. Академично издателство „Ценов“, Свищов, с. 7.

2. 20 години катедра „Търговски бизнес“. Младост, иновативност, интензивен растеж. Академично издателство „Ценов“, Свищов, 12-13 май 2011 г.

3. Илийчовски, С. 25 години катедра „Търговски и туристически бизнес“: признание, школа и просперитет. Кръгла маса с международно участие „Търговският и туристическият бизнес в условия на интелигентен, устойчив и приобщаващ растеж“. Академично издателство „Ценов“, Свищов, 2016, с. 5-18.

4. Suranovic, S. International Trade: Theory and Policy. George Washington University. 2010, pp. 7-18.

5. Toutkoushian, R., Pau, M. Economics of higher education: background, concepts and applications. 2016, pp. 9-27.